

лише через Національне центральне бюро Інтерполу (далі - НЦБ). Міністерство внутрішніх справ виступає як Національне центральне бюро Інтерполу; у складі УМВС в областях та на транспорті є представники Інтерполу.

Посилення ролі та відповідальності Національного центрального бюро Інтерполу за здійснення діяльності щодо запобігання відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, вимагає указ Президента України "Про заходи щодо розвитку системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму".

У межах боротьби з організованою злочинністю та фінансуванням тероризму протидіє відмиванню коштів Служба безпеки України. До завдань СБУ входить попередження, виявлення, припинення та розкриття злочинів проти миру і безпеки людства, тероризму, корупції та організованої злочинної діяльності у сфері управління і економіки та інших протиправних дій, які безпосередньо створюють загрозу життєво важливим інтересам України.

Підрозділи досудового слідства СБУ, уповноважені на проведення досудового слідства в кримінальних справах за статтями 209 та 209¹ КК України. Спеціальні підрозділи по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю СБУ проводять оперативно-розшукові заходи, спрямовані на виявлення і документування протиправних дій, пов'язаних з відмиванням коштів, мають право за матеріалами оперативно-розшукової діяльності та кримінальних справ подавати до суду заяви про скасування реєстрації і припинення діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, а також позови про визнання недійсними цивільних і господарських угод.

Отже, проведений аналіз правового статусу суб'єктів спеціальної компетенції, на основі застосування засобів і методів оперативно-розшукової діяльності, у сфері протидії відмиванню коштів, прямо вказує на нормативне закріплення їх обов'язку щодо здійснення оперативного супроводження фінансового моніторингу. Поряд з цим ефективність діяльності всіх правоохоронних органів у

царині протидії відмиванню коштів значною мірою залежить не лише від взаємодії зазначених оперативних підрозділів у системі правоохоронних органів, яка є традиційною у сфері протидії економічній злочинності взагалі. Першочерговим завданням є організаційно-тактичне забезпечення оперативного супроводження зазначеними суб'єктами спеціальної компетенції, з урахуванням необхідності та можливостей щодо оперативного використання взаємодії з вітчизняними підрозділами фінансової розвідки в реалізації оперативно-розшукових завдань. Саме на рівні такої співпраці й реалізовується можливість поєднання оперативного та аналітичного пошуку в цілісну систему оперативно-аналітичної розвідки.

Література

1. Про міліцію: Закон України від 20 груд. 1990 р. - [Електронний ресурс]: www.rada.gov.ua.
Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лют. 1992 р. - [Електронний ресурс]: www.rada.gov.ua
3. Кондратьев Я.Ю. Организация работы по выявлению, документированию та расследованию злочинів, пов'язаних з відмиванням грошових коштів з використанням фіктивних підприємств: навч. посібник / Я.Ю. Кондратьев, М.В. Джига. - К., 2000. - 139 с.
4. Козаченко И.П. Оперативно-розыскная профилактика (правовые и организационно-тактические вопросы) / И.П. Козаченко - К., 1991.
5. Користін О.Є. Відмивання коштів: теоретико-правові засади протидії та запобігання в Україні: [монографія] / О.Є. Користін. - К.: Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2007. - 448 с.

Сомик О.С.,
кандидат юридичних наук,
заступник начальника ВБ в Одеській області
ДВБ МВС України
Надійшла до редакції: 01.12.2014

УДК 35.088:342.95

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ "ОСОБЛИВІ УМОВИ" В СЛУЖБОВО-БОЙОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СИЛ ОХОРОНИ ПРАВОПОРЯДКУ

Петриченко В. Г.

Статтю присвячено дослідженню терміну "особливі умови", що широко використовується в нормативно-правових актах різних силових структур нашої держави. Розглянуто основні наукові концепції побудови поняття особливих умов. Сформульовано пропозиції щодо подальшого використання зазначеного терміну у відомчих нормативно-правових актах.

Ключові слова: особливі умови, надзвичайні ситуації, службово-бойова діяльність, сили охорони правопорядку.

Статья посвящена исследованию понятия "особые условия", которое широко используется в нормативно-правовых актах разных силовых структур нашего государства. Рассмотрены основные научные концепции построения понятия особых условий. Сформулированы предложения относительно дальнейшего использования этого термина в ведомственных нормативно-правовых актах.
© В.Г. Петриченко, 2014

Ключевые слова: особые условия, чрезвычайные ситуации, служебно-боевая деятельность, силы охраны правопорядка.

The article is sanctified to research of concept the special terms, that is widely used in the normatively-legal acts of different power structures of our state. Basic scientific conceptions of construction of concept of the special terms are considered. Suggestions of the relatively further use of this term are set forth in department normatively-legal acts.

Keywords: the special terms, emergencies, officially-battle activity, forces of forces of law and order.

Аналіз наукових поглядів і спеціальної наукової літератури, а також нормативної бази, яка регламентує діяльність сил охорони правопорядку, вказує на те, що на сьогодні відсутня єдина термінологія в цій сфері, а

ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ
ПРАВНИЧИЙ ЧАСОПИС

в дефініціях “особливі умови”, “надзвичайні умови”, “екстремальні умови”, “кризові ситуації”, “ускладнена оперативна обстановка” та “виняткові умови” може вживатися як відмінний, так і аналогічний зміст [1, 215-216]. Такі суперечності обумовлені відсутністю загального підходу до ознак і рис, притаманних цим поняттям і явищам.

Одним з перших учених, який почав досліджувати питання про діяльність правоохоронних органів в особливих умовах, є В.А. Власов [2], а на рубежі 1950-1960-х рр. у працях Ф.С. Разаренова й Ю.М. Козлова розглядався зміст поняття “особливі умови” [3]. Тоді й окреслилися два підходи. Якщо Ф.С. Разаренов вважав, що явища природи й громадського життя, що об’єктивно виникають і характеризуються підвищеним ступенем суспільної небезпеки, становлять зміст особливих умов, то В.А. Власов і Ю.М. Козлов пов’язували ці умови із заходами з охорони громадського порядку та безпеки.

У 1970-1980 рр. сформувався й третя точка зору на цю проблему. На думку Ю.Х. Мартинова та А.Ф. Майдикова, поняття “особливі умови” повинне включати як зміст, так і форму. “При цьому під змістом особливих умов ними розумілася надзвичайна обстановка, викликана об’єктивно існуючими явищами природи і громадського життя, а під формою - правовий режим, що включає в себе такі елементи, як видання спеціальних нормативних актів, створення надзвичайних органів управління, застосування “посилених заходів” охорони громадського порядку” [4, 27-28].

Ю.Х. Мартишов доводив, що під змістом особливих умов слід розуміти надзвичайну обстановку, сформовану в результаті виникнення й розвитку негативного фактору, а під формою особливих умов - надзвичайний правовий режим. Він також порушив питання щодо впровадження всіх понять, включених до сфери особливих умов [5, 77-84].

На нашу думку, найширше тлумачення “особливих умов” запропонував А.Ф. Майдиків: “Поняття “особливі умови” є більш містким і включає в себе як зміст, так і форму свого вираження. Воно не обмежується характеристикою обстановки, що виникає в результаті природних, техногенних і екологічних явищ, а включає до свого складу більш широке коло обставин соціального характеру. Крім того, це поняття відбиває базові відмінні особливості цих умов, тобто те, що притаманне в цьому випадку для діяльності сил охорони правопорядку. Іншими словами - це особливий правовий режим, створення тимчасових організаційно-штатних структур, залучення додаткових сил і засобів, а також створення нової системи управління й зв’язку, проведення в ряді випадків спеціальних операцій” [6, 11].

В.В. Ларін, І.А. Лесняк, Г.С. Нікулін, визнаючи конструкцію поняття “особливі умови”, запропоновану А.Ф. Майдиківим і Ю.Х. Мартишовим, майже ідеальною, запропонували включити до визначення цього поняття юридичну оцінку тієї або іншої надзвичайної обставини, яку може дати наділений такими повноваженнями суб’єкт (президент, парламент країни або автономної республіки). В їх інтерпретації формулювання звучить так: “Під особливими умовами слід розуміти таку конкретну надзвичайну обстановку, яка виникла на певній території в результаті явищ природного, біологічного, технологічного, соціального характеру, характеризується підвищеними за ступенем небезпечності умовами громадського життя, що одержала юридичну оцінку повноважним на те органом (суб’єктом) і спричинила

введення спеціального правового режиму, який посилює повноваження органів державної влади й управління з метою якнайшвидшої її нормалізації, відновлення законності й правопорядку” [4, 29].

В.А. Лаптії вважає, що особливі умови - це вкрай необхідна потреба здійснення додаткових, на рівні законодавчих і виконавчих органів державної влади, заходів правового, організаційного, тактичного й іншого характеру, їхнього ресурсного забезпечення для того, щоб у найкоротший час і з найменшою шкодою нормалізувати надзвичайну обстановку. При вирішенні цих питань вимагається:

- а) спеціальне нормативне регулювання й розподіл повноважень;
- б) установа спеціального правового режиму;
- в) створення нових структурних утворень;
- г) залучення додаткових сил і засобів;
- г) формування більш досконалих систем спеціального управління і зв’язку;
- д) проведення спеціальних операцій (дій чи заходів)” [7, 63].

Проаналізувавши основні погляди вчених на поняття “особливі умови”, ми підтримуємо думку О.П. Коренева, який вважає, що поняття “особливі умови” містке і вміщує в собі не лише зміст, але й форму відбиття. Воно не обмежується характеристикою обстановки, що виникає в результаті природних, техногенних та екологічних явищ, адже включає в себе більш широке коло обставин соціального характеру. Крім того, це поняття вбирає в себе головні специфічні особливості таких умов, тобто те, що притаманне в цьому випадку для діяльності сил охорони правопорядку. Зокрема, особливий правовий режим, утворення тимчасових організаційно-штатних структур, залучення додаткових сил і засобів, а також створення нової системи управління та зв’язку, проведення в низці випадків спеціальних операцій [8, 354].

На думку О.І. Остапенка, успіх боротьби зі злочинністю значною мірою залежить від професійної майстерності, досвіду та рівня бойової підготовки особового складу сил охорони правопорядку. У повсякденній діяльності працівники міліції часто діють в екстремальних ситуаціях, коли виникає потреба затримання злочинців. Саме тому під екстремальною ситуацією розуміється виникнення виняткових обставин, які характеризуються небезпекою, інформаційною невизначеністю, дефіцитом часу, швидкістю та динамічністю перебігу події, слабкою законодавчою врегульованістю та протидією з боку злочинців в обстановці, що склалася [9, 6].

В.О. Криволапчук і А.С. Васільєв також використовують поняття “екстремальні ситуації” [10, 3, 5, 35, 36, 38, 40]. Вони вважають, що одним із пріоритетних напрямів діяльності сил охорони правопорядку України є забезпечення особистої безпеки, запобігання загибелі й травмування працівників міліції під час виконання ними службових обов’язків з охорони громадського порядку та боротьби зі злочинністю, підвищення професійної майстерності, що ґрунтується на практичному навчанні їх прийомам самозахисту, прищепленні стійких навичок психологічної готовності до дій у типових та екстремальних ситуаціях [10, 3; 11, 206]. Вважаємо думку цих авторів не зовсім коректною, оскільки, на їх погляд, здебільшого екстремальні ситуації виникають при припиненні хуліганства чи інших правопорушень на вулицях або в громадських місцях, побутових конфліктах, припиненні майнових злочинів, зокрема крадіжок із полів і

городів, доставляння правопорушника до ОВС, складанні документів у його присутності [10, 35], оскільки всі названі дії належать до повсякденної оперативно-службової діяльності сил охорони правопорядку.

В.А. Лаптії зазначає, що в самих доступних виданнях поняття “екстремальні умови” в цілісному вигляді не наводяться, а визначаються окремо й складаються з двох слів - “екстремальні” й “умови”. При виникненні стихійних лих, аварій, катастроф, вибухів, пожеж, епідемій, епізоотій, епіфітотій і застосуванні засобів ураження використовуються незвичайні для нормальних умов роботи організаційні форми, тактичні прийоми й методи; виникає потреба задіяти всі наявні й додаткові сили та засоби, щоб забезпечити швидке поновлення правопорядку, не допустити шкідливих наслідків, а в разі їх появи - швидко ліквідувати. Такі ситуації й створюють екстремальні умови для дій міліції. Їх можна розподілити на такі різновиди: особливі умови і складні ситуації [12, 13-14].

Ми дотримуємося думки О.П. Коренєва, який вважає, що поняття “особливі умови” для сил охорони правопорядку містять і вміщують у собі не лише зміст, але й форму відбиття. Воно не обмежується характеристикою обстановки, що виникає в результаті природних, техногенних та екологічних явищ, бо містить більш широке коло обставин соціального характеру. Крім того, це поняття відбиває головні специфічні особливості таких умов, тобто те, що характерно в цьому разі для діяльності сил охорони правопорядку. Зокрема, особливий правовий режим, утворення тимчасових організаційно-штатних структур, залучення додаткових сил і засобів, а також створення нової системи управління та зв'язку, проведення в низці випадків спеціальних операцій [13, 354].

При цьому до *особливих умов* можна віднести надзвичайні ситуації, викликані природними (стихійне лихо) або біологічними (епідемія, епізоотія) факторами. До *складних* же умов належать надзвичайні ситуації, обумовлені явищами соціального або техногенного походження. У свою чергу, складні умови поділяються на дві групи: пов'язані зі злочинністю і непов'язані з нею.

Складні умови, пов'язані зі злочинністю, виникають під час масових безладів, розшуку й затриманні озброєних злочинців, угоні або спробі угону повітряного судна і т. п. Зі свого боку, складні умови, що непов'язані зі скоєнням злочинів, можуть виникнути, наприклад, при масових заходах, транспортних і виробничих катастрофах тощо [12, 4-5].

Дії сил охорони правопорядку, наприклад, органів внутрішніх справ з припинення або ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій у багатьох випадках обумовлені їх характером. В одних (стихійне лихо, епідемії, епізоотії, великі катастрофи і т. ін.) органи внутрішніх справ виступають переважно виконавцями рішень вищих органів управління або надзвичайних і державних комісій, в інших (терористичні акти, масові безлади, масовий перехід державного кордону, розшук і затримання озброєних злочинців тощо) - вони є безпосередніми організаторами й виконавцями припинення чи усунення надзвичайних ситуацій [14, 7].

Натомість, на наш погляд, завдання з розшуку та затримання озброєних та інших злочинців, які становлять підвищену суспільну небезпеку, ліквідації масових заворушень, протидії терористичним актам тощо належить саме до особливих умов, оскільки саме за них виникають підстави для проведення відповідних спеціальних

операцій. Цю думку підтверджують також і дослідження Ю.В. Дубка та С.О. Кузніченка.

Зокрема, С.О. Кузніченко визначає особливі умови в діяльності сил охорони правопорядку як “соціально-юридичне явище, соціальний аспект якого містить у собі суспільно небезпечну обстановку на певній ділянці території (вона може бути викликана явищами криміногенного й некриміногенного характеру, воєнними діями, а також великою ймовірністю настання перерахованих явищ), а організаційно-правовий аспект містить надзвичайний спеціальний адміністративно-правовий режим та організаційні зміни в діяльності державних органів, спрямовані на швидку локалізацію й ліквідацію впливу негативного фактору, приведення громадського життя в нормальний, звичний стан” [15, 21].

Окремо заслуговує на увагу думка Ю.В. Дубка, погляд якого при виникненні особливих умов, пов'язаних із надзвичайними ситуаціями криміногенного характеру, управління сил охорони правопорядку набуває ще більшої специфіки. Учений вважає, що такі ситуації вимагають, як правило, проведення операції, у ході якої можливі спеціальні бойові дії. Умови для досягнення мети під час проведення таких дій принципово інші, ніж у повсякденній оперативно-службовій діяльності [16, 46]. Це пов'язано з тим, що, скажімо, озброєні злочинці, не маючи можливості втекти, можуть намагатися знищити членів штурмової групи, захопити заручників із числа працівників міліції.

Зміст особливих умов утворюють особлива оперативна обстановка та реагування на неї, що виражається в переході на оперативно-бойову організацію та подальші дії з локалізації й ліквідації наслідків надзвичайної події або надзвичайної обстановки. Особливі умови для сил охорони правопорядку являють тимчасовий перехід в особливій оперативній обстановці до оперативно-бойової організації з метою проведення операцій (чи серії операцій) і для локалізації надзвичайних обставин, надзвичайної ситуації або запобігання їх виникненню.

Особливі умови супроводжуються встановленням надзвичайного спеціального адміністративно-правового режиму на підставі постанови повноважного суб'єкта державної влади або тимчасовими правообмеженнями.

При цьому актуалізується питання класифікації особливих умов діяльності органів державної влади. Саме тому “Класифікація особливих (екстремальних) умов має практичну й теоретичну значимість. Кожен з виділених типів особливих умов має свій ступінь громадської небезпечності. Її теоретичне значення полягає в тому, що вона дозволяє науково обґрунтовувати різні види особливих умов, їх ознаки і деталі, вивчити причини їх виникнення, можливі шляхи запобігання їх появі, заздалегідь розробити найбільш оптимальні прийоми і методи управління силами охорони правопорядку під час таких умов” [17, 348].

Традиційно особливі умови розглядаються відповідно до негативних явищ навколишнього середовища, що впливають на соціальне середовище, викликаючи цим особливі умови діяльності органів державної влади, тобто за генезою. Отже, особливі умови можуть викликатися: соціальними явищами криміногенного характеру; соціальними явищами некриміногенного характеру; аномальними явищами природного характеру; аномальними явищами біологічного характеру; аномальними явищами техногенного характеру [17, 347].

Що стосується завдань сил охорони правопорядку за

особливих умов, то за цілеспрямованістю дій їх можна розподілити на дві групи: забезпечення громадського порядку й боротьби зі злочинністю; рятування населення (захист життя і здоров'я), майна всіх форм власності, що піддається небезпеці.

До першої групи належить посилення охорони особливо важливих об'єктів, місць утримання заарештованих, засуджених, місць зберігання зброї, припинення можливих дій злочинних груп та інших антигромадських елементів, попередження підпалів, загорань, транспортних пригод і т. ін. Тобто йдеться про посилений варіант несення служби або умови для здійснення службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку.

Виконання другої групи завдань (спеціальних) передбачає, разом із виконанням звичайних поточних функцій, надання допомоги постраждалим, евакуацію населення, реєстрацію загиблих, упізнання трупів, охорону обсерваторів, догляд, широку роз'яснювальну роботу серед населення в цілях запобігання паніки тощо [14, 9].

За особливих умов діяльності сил охорони правопорядку зростає й управлінська роль начальників і командирів усіх рангів, їх оперативних штабів і робочих апаратів, діяльність яких спрямована на своєчасне та повне здійснення заходів з посилення охорони громадського порядку, забезпечення громадської безпеки, зміцнення законності, активізації боротьби зі злочинністю. Це досягається завдяки таким принципам, як: законність, верховенство права; єдиноначальність, централізоване управління з передачі підлеглим ініціативи в разі виконання поставлених завдань; комплексність використання сил і засобів; упевненість і наполегливість у процесі реалізації намічених планів; оперативне та гнучке реагування на зміни оперативної та надзвичайної обстановки; персональна відповідальність начальників і командирів за рішення, що приймаються, та результати їх виконання.

Крім названих вище особливих обставин, національні інтереси України у сфері боротьби зі злочинністю вимагають консолідації зусиль суспільства й держави, вироблення комплексних заходів правового, соціального та іншого характеру для ефективного припинення злочинів і правопорушень, забезпечення захисту громадян, суспільства й держави від протиправних посягань, утворення системи контролю за рівнем злочинності.

Останні роки характеризуються безпрецедентним зростанням тяжких та особливо тяжких злочинів, суттєвими змінами їх питомих характеристик. У цих умовах актуальність негласних аспектів діяльності сил охорони правопорядку пояснюється й тим, що вони все частіше стикаються з транснаціональною злочинністю, організованими групами та злочинними організаціями, які мають сучасні засоби озброєння та зв'язку, транспортні засоби тощо. Саме тому позитивні результати діяльності сил охорони правопорядку в особливих умовах залежать від рівня їх усебічного забезпечення. Задля цього вимагається комплексне використання сил і засобів спеціальних операцій, ухвалення оптимальних і своєчасних рішень щодо оперативного розшуку й затримання, а в деяких випадках ліквідацію озброєних злочинців, які становлять підвищену суспільну небезпеку.

Нині законодавець виокремлює лише надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру [18], але, вважаємо, більш вдалою була попередня класифікація надзвичайних ситуацій, яка розрізняла ці обставини відповідно до причин походження подій, що можуть зумовити їх виникнення, - техногенного, природного,

соціально-політичного й воєнного характеру [19]. При цьому під надзвичайними ситуаціями соціально-політичного характеру розглядалися ситуації, пов'язані з протиправними діями терористичного й антиконституційного спрямування: здійснення або реальна загроза терористичного акту (збройний напад, захоплення і затримання важливих об'єктів, ядерних установок і матеріалів, систем зв'язку та телекомунікацій, напад чи замах на екіпаж повітряного або морського судна), викрадення (спроба викрадення) чи знищення суден, захоплення заручників, установлення вибухових пристроїв у громадських місцях, викрадення або захоплення зброї, виявлення застарілих боєприпасів тощо. Тобто тих, що за своїм змістом мають ознаки кримінальних умов [14, 9].

Нині ж у чинному законодавстві відсутнє нормативно закріплене поняття "надзвичайні умови соціально-політичного характеру", які створюють особливі умови діяльності сил охорони правопорядку. Від того, які надзвичайні умови визнаються соціально-політичними, якою мірою вивчені причини й механізми їх виникнення, залежить ухвалення правильних рішень зі своєчасного попередження чи максимального скорочення можливостей, ефективної ліквідації їх наслідків, оптимального використання сил і засобів у таких обставинах.

А.Ф. Майдиком визначає перелік соціальних явищ кримінального характеру, що можуть стати передумовами надзвичайних ситуацій, виокремлюючи: зростання кількості тяжких та особливо тяжких злочинів, які залишаються нерозкритими; появу деліктів масового характеру (масові безлади, групові порушення громадського порядку тощо); зростання числа злочинів, що свідчать про неповагу до органів влади й управління; непокору представникам влади, погрози їх життям і здоров'ю; зростання кількості злочинів, які викликають значний суспільний резонанс, крадіжок вогнепальної зброї, вибухів, умисних підпалів, спроб захоплення та знищення адміністративних будівель органів державної влади та місцевого самоуправління (зокрема, правоохоронних органів), злочинних "розбирань" із застосуванням вогнепальної зброї між кримінальними структурами, наявність у злочинного елемента всіх видів зброї та його вільне застосування при вбивствах; захоплення заручників; тероризм; бандитизм; захоплення повітряних суден тощо [20].

Названі явища можуть стати джерелом формування надзвичайних умов кримінального характеру. Тому, на нашу думку, цілком обґрунтованим буде аналіз цього виду надзвичайних умов з позицій складів злочинів і відповідних спеціальних операцій, які проводять або в яких беруть участь сили охорони правопорядку.

Таким чином, під надзвичайними умовами кримінального характеру розуміємо умови, що склалися в результаті подій кримінального характеру чи які раптово виникли й становлять загрозу життю та здоров'ю громадян, правам і законним інтересам держави та суспільства, у результаті яких порушуються сталі умови функціонування підприємств, установ, організацій, органів державної влади, що зобов'язані в цих умовах вживати спеціальних заходів по захисту життя, здоров'я, прав і свобод громадян, матеріальних та інших цінностей від розкрадення, пошкодження, знищення та відновлення стабільної роботи різних об'єктів життєзабезпечення в період локалізації та ліквідації надзвичайних умов [14, 10].

В особливих умовах надзвичайно ускладнюється оперативна обстановка, яка вимагає від сил охорони

правопорядку зовсім інших прийомів і методів вирішення службових завдань, підвищення якості управління, посилення матеріально-технічного забезпечення. Саме тому особливого значення набувають рівень дисципліни та організованості, належний стан зв'язку та обміну інформацією, здатність до мобілізації всіх сил і засобів, забезпечення чіткої взаємодії з правоохоронними органами, органами виконавчої влади та місцевого самоврядування. Професіоналізм, оперативність, організованість, цілеспрямованість, скоординованість і рішучість дій у рамках закону забезпечують ефективність зусиль сил охорони правопорядку в охороні громадського порядку та забезпеченні громадської безпеки за особливих умов.

Отже, установлено, що змістом особливих умов є специфічна оперативна обстановка та реагування на неї. Вона полягає в переході на оперативно-бойову організацію та подальші дії з локалізації й ліквідації наслідків надзвичайної події або надзвичайної обстановки. Особливі умови для сил охорони правопорядку становлять тимчасовий перехід в особливій оперативній обстановці до оперативно-бойової організації з метою проведення операцій (чи серії операцій), а також для локалізації надзвичайних обставин, надзвичайної ситуації або запобігання їх виникненню.

Література

1. Дубко Ю.В. Управління органами внутрішніх справ в особливих умовах: монографія / [За ред. О.М. Бандурки]. - Луганськ: РВВ ЛАВС, 2004. - 776 с.

2. Власов В.А. Чрезвычайные меры охраны / В.А. Власов // Административный вестник НКВД. - 1926. - № 6. - С. 6-12.

3. Разаренов Ф.С. Организационно-правовые основы охраны общественного порядка и обеспечения общественной безопасности в особых условиях / Ф.С. Разаренов. - М.: ВЮЗШ МВД РФ, 1993. - 44 с.

4. Резниченко В.Г. Тактика / [Резниченко В.Г., Воробьев И.Н., Мирошниченко Н.Ф. и др.]. - М.: Воениздат, 1988. - 496 с.

5. Мартышов Ю.Х. О понятии особых условий / Ю.Х. Мартышов // Актуальные вопросы советского административного права. - М., 1972. - С. 77-84.

6. Майдыков А.Ф. Проблемы научного управления органами внутренних дел в особых условиях. / А.Ф. Майдыков // Совершенствование управления ОВД в особых условиях. Труды Акад. МВД СССР. - М., 1991. - С. 7-18.

7. Лаптий В.А. Понятие чрезвычайной обстановки и особых условий для деятельности органов внутренних дел / В.А. Лаптий // Бюллетень МВД Украины по обмену опытом работы органов внутренних дел. - 1994. - № 113/114. - С. 61-63.

8. Основы управления в органах внутренних дел: учеб. - Изд-е 4-е / [Под ред. А.П. Коренева]. - М.: Московская акад. МВД России, ЦЮЛ "Щит", 2001. - 396 с.

9. Остапенко О.І. Тактика підготовки персоналу органів внутрішніх справ для проведення спеціальних операцій (засоби, форми і методи): посіб. / О.І. Остапенко, В.В. Новіков, Л.І. Чистоклетов - Львів, 2002. - 136 с.

10. Криволапчук В.О. Тактика дій працівників міліції в типових і екстремальних ситуаціях під час виконання службових обов'язків із охорони громадського порядку: навч.-метод. посіб. / В.О. Криволапчук, А.С. Васільєв. - К.: ВПЦ МВС України, 2006. - 133 с.

11. Бондаренко Я.Г. Психологічні детермінанти стану готовності фахівців спеціальних підрозділів МВС України

до виконання функціональних обов'язків / Я.Г. Бондаренко // Право і Безпека. - 2010. - № 1 (33). - С. 204-207.

12. Лаптий В.А. Порядок дій співробітників органів внутрішніх справ в екстремальних умовах: метод. рекомендації / В.А. Лаптий. - К.: Українська акад. внутр. справ, 1996. - 28 с.

13. Коренева А.П. Основы управления в органах внутренних дел: учеб. - Изд-е 4-е / [Под ред. А.П. Коренева]. - М.: Московская акад. МВД России, ЦЮЛ "Щит", 2001. - 396 с.

14. Бірюков В.П. Поняття та значення особливих умов для службово-бойової діяльності органів внутрішніх справ / В.П. Бірюков // матеріали круглого столу ["Проблеми вдосконалення службово-бойової діяльності органів внутрішніх справ"] (м. Сімферополь, 12 жовт. 2010 р.). - Сімферополь: Кримськ. юрид. ін-т ОДУВС, 2010. - С. 4-11.

15. Кузніченко С.О. Управління органами внутрішніх справ в особливих умовах, викликаних аномальними явищами техногенного і природного характеру (організаційно-правові питання): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Кузніченко Сергій Олександрович. - Х., 2001. - 223 с.

16. Дубко Ю.В. Система управління органами внутрішніх справ в особливих умовах / Ю.В. Дубко // Бюлетень з обміну досвідом роботи. - 2001. - № 131. - С. 46-50.

17. Бандурка О.М. Управління в органах внутрішніх справ України: підруч. / О.М. Бандурка. - Х.: Ун-т внутр. справ, 1998. - 480 с.

18. Про затвердження Порядку класифікації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру за їх рівнями: Постанова Кабінету Міністрів України від 24 берез. 2004 р. № 368 // Офіційний вісн. України. - 2004. - № 12. - Ст. 740.

19. Про порядок класифікації надзвичайних ситуацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 лип. 1998 р. № 1099 // Офіційний вісн. України. - 1998. - № 28. - Ст. 106.

20. Майдыков А.Ф. Правовые и организационные основы обеспечения национальной безопасности России правоохранительными органами / А.Ф. Майдыков // Совершенствование системы экстренного реагирования ОВД и внутренних войск на чрезвычайные обстоятельства: Труды Акад. МВД России, 1996. - С. 5-17.

*Петриченко В.Г.,
кандидат юридичних наук,
заступник начальника УСБ України
в Харківській області
Надійшла до редакції: 11.12.2014*